

ความเมตตาจากไหน

วรากรณ์ สามโกเศศ

วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2553

หน้า 6

ความเมตตาที่มนุษย์คนหนึ่งมีให้อีกคนหนึ่งเป็นสิ่งน่าแปลกประหลาด เพราะหากพิจารณาดีๆ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องการความอยู่รอดอย่างเห็นแก่ตัวเช่นเดียวกับสัตว์อื่นๆในโลก ดังนั้น ความเมตตาจึงไม่ใช่สิ่งที่น่าเกิดขึ้น อยากรู้ก็ตาม หากพิจารณาให้ดีจะเห็นว่ามันมีเหตุผลของการให้ความเมตตาอยู่หลายประการอย่างน่าสนใจ

เรื่องราวของการให้ การเสียสละ การมีน้ำใจของมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกัน เราได้ยินกันอยู่ทุกวัน ประเทศพัฒนาแล้วมีสถิติเก็บไว้เป็นระบบ ดังเช่นสหรัฐอเมริกา งานวิจัยเมื่อเร็วๆ นี้ของ **The Centre of Wealth and Philanthropy** ที่ **Boston College** พบว่าในปี 2010 ซึ่งเป็นปีเศรษฐกิจย่ำแย่ของคนอเมริกัน มีการบริจาคเงินรวมกันเพื่อการกุศลเป็นเงิน **250,000** ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งสูงขึ้นหลายพันล้านเหรียญจากปีก่อนหน้า

ในบ้านเราคนจำนวนมากบริจาคเลือดตามกลุ่มเลือดเมื่อมีการขอร้อง ทำบุญทอดกฐิน สร้างวัด สร้างกุฏิ สร้างโรงพยาบาล ช่วยเหลือเด็กขาดโอกาส ให้ทุนการศึกษา ฯลฯ รวมกันนับร้อยนับพันล้านบาทต่อปี (ถึงแม้การเก็บสถิติเรื่องนี้ของเราไม่แม่นยำแต่ก็เชื่อได้ว่าการบริจาคเพื่อการศึกษาไม่ว่าในระดับใดไม่มากนัก)

เหตุใดคนจึงมีความเมตตาเช่นนี้?

ในประการแรก เหตุผลทางจริยธรรมเป็นตัวผลักดันอย่างเกี่ยวพันกับวิวัฒนาการของมนุษยชาติ กล่าวคือ การช่วยเหลือมนุษย์ที่อ่อนแอกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นญาติพี่น้อง หรือผู้ที่เราเห็นว่าเป็นเผ่าพันธุ์ที่ใกล้เคียงกับเรา ช่วยให้โอกาสของการอยู่รอดของเผ่าพันธุ์นั้นสูงขึ้น

ประการที่สอง เราเอื้อเพื่อช่วยเหลือคนที่เรามีปฏิสัมพันธ์ด้วย เพราะมันเป็นการ “ผลัดกันเกาหลัง” ครั้งนี้ผมช่วย

คุณ ครั้งหน้าคุณต้องช่วยผม ทัศนคติและวิวัฒนาการเช่นนี้ทำให้เกิดสมาคมจีน สมาคมชาติต่างๆ ในแผ่นดินอื่น เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้กลุ่มของตนเข้มแข็งสามารถต่อรองกับกลุ่มอื่นได้เป็นอย่างดี

การช่วยเหลือคนแปลกหน้า หรือคนที่เราเห็นว่าอยู่ไกลจนไม่อาจเกิดการ “ผลัดกันเกาหลัง” ขึ้นได้ จึงได้รับความช่วยเหลือน้อยกว่าเป็นธรรมดา

ประการที่สาม ความสามารถในด้านภาษาของมนุษย์ช่วยทำให้เกิดการสื่อสารถึงกันไม่ว่าผ่านเรื่องเล่าต่างๆ ให้สมาชิกของกลุ่มตนฟังเกี่ยวกับผู้คนในดินแดนอื่น ทำให้เกิดความรู้สึกว่าคนที่อยู่ไกลเหล่านั้นเป็นเพื่อน จนโน้มน้าวทำให้เกิดมีความเมตตาถึงแม้จะไม่ใช้เผ่าพันธุ์เดียวกันก็ตาม

นิทาน นิยาย เรื่องเล่า ละคร การเล่าเรื่องในรูปแบบอื่นๆ ตลอดจนสื่อสมัยใหม่ไม่ว่าวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ล้วนทำให้เรื่องเล่าเหล่านี้กระจายกว้างขวางในหมู่คนทั่วไป จนเกิดความอาทรและเห็นว่าเป็นคนในแดนไกลมีผลกระทบต่อชีวิตตนจนต้องมีความเมตตาให้

ประการที่สี่ คำสอนในทุกศาสนาเรื่องการมีความเมตตาทำให้เรามีความอาทรต่อผู้อื่น แม้แต่คนที่เราไม่รู้จัก

การมีจริยธรรมจึงมิได้เกิดขึ้นเพราะความต้องการอยู่รอดแต่เพียงอย่างเดียว

เมื่อเร็วๆ นี้บทความในนิตยสาร **Science** โดย **Robert Wright** รายงานผลการศึกษา **15** สังคมทั่วโลก และพบว่าสังคมที่ดูแลและเอื้ออาทรคนแปลกหน้ามากที่สุดคือสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจเสรี ด้วยเหตุผลที่ว่า การพึ่งพิงซึ่งกันและกันอย่างสูงเป็นสิ่งสำคัญของสังคมทุนนิยม ดังนั้น การคำนึงถึง “จริยธรรม” เพื่อความอยู่รอดของแต่ละคนในระบบจึงมีสูงขึ้น

ในโลกปัจจุบันการแยกเป็น “พวกเรา” และ “พวกเขา” ไม่ชัดเจนเหมือนเมื่อก่อน (ยกเว้นคนไทยบางกลุ่มที่สายตามองเห็นแค่สองสี) ตัวอย่างเช่น คนที่อยู่ไกลก็ไม่ได้อยู่ไกลเหมือนเมื่อก่อนเพราะเทคโนโลยี มีการแต่งงานมีลูกข้ามเผ่าพันธุ์กันอย่างกว้างขวาง ความคิดอย่างฝรั่งและไทยก็ปนกันไปมา คนไทยพูดฝรั่งได้คล้ายกับที่ฝรั่งพูดไทยได้ ฯลฯ ดังนั้น ความใกล้เคียงกันจึงทำให้มนุษย์มีทางโน้มที่จะมีเมตตาต่อกันมากขึ้น

การให้โดยแท้จริงแล้วเป็นประโยชน์ทางอ้อมต่อตัวผู้ให้ในระยะยาว (ถ้าทุกคนช่วยเหลือเด็กยากจน วันหนึ่งเด็กเหล่านี้ก็จะมีฐานะดีขึ้น เป็นฐานภาษีของรัฐ เงินภาษีเหล่านั้นจะกลับมาสู่ผู้ให้ หรือกลายเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ช่วยให้สังคมดีขึ้น ในที่สุดผู้ให้หรือลูกหลานผู้ให้ก็ได้ประโยชน์ไปด้วยในขั้นสุดท้าย)

มีหลายงานวิจัยประเภทลองของนักเศรษฐศาสตร์ ที่พบว่า การให้ก่อให้เกิดความสุขเช่นเดียวกับการได้รับ (“it feels good to be good”) และพบอีกว่าผู้ที่บริจาคเงินทองและเวลาให้แก่ผู้มีโอกาสน้อยกว่าจะมีความสุขตลอดชีวิตมากกว่าผู้ที่ไม่ได้ให้

มีผู้บอกว่าเคล็ดลับของการมีความสุขคือลืมการมีความสุขของตนเองไปเสียและพยายามเพิ่มความสุขให้แก่คนอื่น ในกระบวนการนี้ในที่สุดแล้วตนเองก็จะมีความสุข

นักเศรษฐศาสตร์ผู้ทำการทดลองพบอีกว่า มนุษย์ยินดีเสียสละทรัพย์สินส่วนตัวเพื่อลงโทษพวกขี้โกง พวกเขาเปรียบเทียบกับคนอื่น เพราะได้รับการพอใจถึงแม้ว่าคนขี้โกงเหล่านี้จะเป็นแบบกหน้าก็ตาม ซึ่งพฤติกรรมนี้เรียกว่า **“altruistic punishment”** (การลงโทษเพื่อประโยชน์ของคนอื่น)

Paul Bloom ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาที่ **Yale University** ผู้เขียนหนังสือชื่อ **How Pleasure Works** เขียนในคอลัมน์เมื่อเร็วๆ นี้ว่า ความสุขหรือความพอใจจากการลงโทษเช่นนี้คล้ายกับการให้สิ่งที่สมควรแก่ผู้ที่สมควรได้รับ หรือเอาสิ่งที่ไม่สมควรมาจากคนที่ไม่สมควรได้รับ

ความรู้สึกนี้ตรงข้ามกับฝั่งการบริจาค กล่าวคือเราถูกจูงใจให้มีคนเมตตาแก่คนแปลกหน้า ขณะเดียวกันเราก็ถูกจูงใจให้ลงโทษคนที่กระทำอย่างไม่สมควรเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การส่งเครื่องบินขึ้นไปทิ้งระเบิดทำลายผู้นำที่ทำร้ายประชาชน การปล่อยให้บางประเทศโดดเดี่ยว (**sanction**) เพราะผู้นำไม่ดี ฯลฯ ก็คือผลพวงของความรู้สึกดังกล่าว พุดสั้นๆ ก็คือเราต้องการให้คนเลวต้องทนทุกข์ทรมาน

Bloom ระบุพฤติกรรมเช่นนี้ของมนุษย์นำทวาดหัว้น เพราะเวลาบริจาคให้มนุษย์ร่วมโลกก็มักกระทำหรือหลงตามข่าวตามความรู้สึกอย่างไม่ไตร่ตรองให้รอบคอบ และเวลาต้องการลงโทษคนเลวก็มักไม่คำนึงถึงผลที่เกิดตามมาอีกมากมาย

การมีจิตเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์เป็นเรื่องน่าชื่นชมในทุกโอกาส แต่ความต้องการลงโทษคนที่กระทำไม่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนั้นเป็นสิ่งที่ควรใคร่ครวญ และหากเป็นไปได้แล้วทั้งสองด้านของการกระทำควรเหมือนกันคือปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขโดยไม่มี การลงโทษใครเกิดขึ้น